

Toespraak gehouden door drs. J.D.W. Eerbeek, gevangenispredikant en voorzitter Stichting Exodus, op vrijdag 18 december 1992 voor de Rotary Club 's-Gravenhage

Een kleine twee jaar geleden was ik in uw midden om iets te vertellen over een project van specifieke integrale hulpverlening in detentie en nazorg aan gedetineerden en exgedetineerden vanuit de kerken.

Vandaag wil ik vanuit mijn ervaringen in de geestelijke verzorging in de inrichtingen van justitie een aantal punten aandragen die in maatschappelijk opzicht nodig zijn om de criminaliteitsspiraal te doorbreken.

Ik begin en eindig met een kerstimpresie als illustratie bij dit onderwerp. *En natuurlijk speciaal ter gelegenheid van ons Kerstfeest*

Een aantal jaren geleden werkte ik in het HVB in Den Bosch. Op eerste kerstdag zou de kerkdienst worden gehouden met daarna een gezellig samenzijn met alle kerkgangers. Ook de vrijwilligers van buiten die wekelijks aan die diensten deelnemen waren uitgenodigd.

Toen ik deze dienst met een aantal gedetineerden voorbereide, zei iemand: "Dan moeten we na afloop krentebollen eten. dat deden we vroeger thuis ook altijd met Kerstmis."

Alles voor de kerkdienst en de bijeenkomst erna werd voorbereid. Het zag er allemaal mooi uit. Mijn enige probleem waren twee gedetineerden die bij alle groepsbijeenkomsten onrustig waren. Het zou jammer zijn als ze de dienst zouden verstoren.

Het waren jonge jongens. De jongste uit het HVB. Als je ze alleen hebt dan gaat het uitstekend, maar zo gauw als ze met elkaar zijn of in een groep, dan is er geen land met ze te bezeilen. Op een gegeven ogenblik ging ik naar ze toe en ik zei: 'Op eerste kerstdag hebben we een kerstfeest in de kerk. En ik had gedacht dat jullie me misschien zouden willen helpen en diaken zouden kunnen zijn.' 'Diaken, wat is dat?'

Ik zei: 'Nou, ik kan het je heel kort zeggen. Na afloop van de dienst gaan we samen iets eten. Krentebollen en nog wat andere dingen. En nou is een diaken iemand (in de kerk) die er voor zorgt dat er gedeeld wordt. Dat we allemaal wat hebben. En dat niet de één alles heeft en de ander niks.

Dat is toch eigenlijk ook een beetje het Kerstfeest; dat we met elkaar delen.

En daarin hebben jullie nu bij ons een taak.'

Ze wilden het wel doen, zeiden ze.

Toen ik op eerste kerstdag bij het HVB aankwam, zei de portier: 'Ga maar gauw naar binnen, Want er is iets met twee gedetineerden.' Toen ik op de vleugel kwam zei een bewaarder: 'Wat is er met die twee kerels aan de hand?'

(Dat we met elkaar delen, omdat we weten dat er iemand gekomen is, om met ons het leven te delen)

Ze staan daar al twee uur bij de kerk. En ze zeggen dat ze op u wachten, omdat ze diaken zijn.'

Toen de dienst begon liepen zij met de schalen met brood met mij mee naar binnen de kerk in. Natuurlijk een beetje in hun eigen rol, maar zich tegelijk ook bewust van een nieuwe rol. Ze zaten voorin en voor het eerst gedroegen ze zich als engelen. *Ze gedroegen zich naar de pleet en de rol die ze kregen.* Na afloop van de dienst gingen ze rond, en opeens hoorde ik Dennis roepen: 'Hee joh, blijf met je poten van die krentebollen af! Je bent niet alleen op de wereld! Iedereen moet er een hebben!' *Dit was een heel bijzondere draconi*

In de geestelijke verzorging in de gevangenis is één van onze bedoelingen om mensen in hun persoonzijn te versterken. Om hen te laten zien, dat ze als mens meer zijn dan het delict waarvoor ze ingesloten zijn.

Met andere woorden: mensen met een eigen naam en de mogelijkheid om hun eigen leven zinvol inhoud te geven.

Mensen in hun persoonzijn versterken!!!!

Dat staat vandaag tegen de achtergrond van een gevangenisbevolking waarin velen een sterke identiteitsproblematiek hebben. Het gaat ^{daarbij} om vragen als:

wie je bent, wat de betekenis is van jouw leven, welke zin je aan je leven kunt geven. *Ik ont moe in de gevangenis, veel mensen met een zwakke identiteit*

Velen

Kort samengevat: Ik ontmoet in de gevangenis veel mensen die zijn opgegroeid in kansarme situaties op emotioneel, sociaal en maatschappelijk gebied.

Een oudbewoner van ons nazorgproject vertelde: 'Toen ik 9 maanden was hebben ze me weggegeven bij een klooster. En daarna ben ik in een pleeggezin terechtgekomen. M'n vader zag me daar helemaal niet zitten. Die had meer belangstelling voor z'n appelboomgaard. Vanaf m'n twaalfde ben ik vaak weggelopen. En dan leefde ik op straat.'

Naast scheefgroei is er bij velen een sterke gerichtheid op materiële aspecten van het leven. En ze zijn als het erop aan komt niet goed in staat een bevredigende immateriële zin aan hun leven te geven.

En dan verder missen nogal wat mensen heldere bakens op grond waarvan zij iets wel en niet doen, in hun leven. Een innerlijke overtuiging die richting geeft.

Met andere woorden: ~~De~~ criminaliteit ~~waar velen toe komen~~ heeft sterk te maken met een achtergebleven ontwikkeling en ontplooiing van hun eigen persoonzijn.

Velen kunnen zich niet op eigen kracht staande houden in deze samenleving. Er is een grote mate van recidive. De meesten van mijn kerkgangers hebben meerdere detenties achter de rug. En nogal wat mensen in het HVB behoren tot de inventaris.

Als we de criminaliteitscijfers willen terugdringen zullen we mi. dan ook als maatschappij veel meer gericht aandacht moeten besteden aan deze problematiek. We zullen toe moeten naar een samenhangende benadering en een samenhangend aanbod van alle betrokkenen gericht op resocialisatie, om mensen uit de sfeer van de criminaliteit los te maken.

Hierbij is een breed kader noodzakelijk. Ik geef hiervoor een paar aanzetten.

In de eerste plaats zien wij in de gevangenis als door een spiegel onze samenleving. Criminaliteit heeft ook daar zijn oorzaken. Ik heb al gewezen op het kansarm opgroeien van jongeren. Ook kan geconstateerd worden dat onze samenleving een inflatie kent van normen en waarden. Ik denk dat wij eraan toe zijn de communicatie van normen en waarden in onze samenleving te versterken. *W.e.* moeten ~~we~~ met elkaar nadenken over de vraag hoe een actief en op de samenleving betrokken burgerschap tot ontwikkeling gebracht kan worden.

Vervolgens heeft onze samenleving dringend behoefte aan meer aandacht voor persoonlijke immateriële zingeving. Onze maatschappij is sterk materieel gericht. Wanneer deze materiële gerichtheid de enige drijfkracht is, zien we nogal eens dat mensen vastlopen. In allerlei vormen ontstaat aandacht voor vragen die cirkelen rondom het geheim van het leven. Eén en ander betekent dat het levensbeschouwelijke in kerken, moskeeën, en tempels, en sterk gestimuleerd zal moeten worden.

In de tweede plaats gaat het mij om het gevangeniswezen. Het gevangeniswezen heeft o.m. als doelstelling de resocialisatie van gedetineerden te bevorderen. Een aantal jaren geleden is voor deze resocialisatiedoelstelling feitelijk in de plaats gekomen de doelstelling om de schadelijke gevolgen van de detentie zoveel mogelijk te beperken. In de praktijk komt het erop neer dat er voor de gedetineerden een redelijk voorzieningenniveau binnen de inrichtingen is opgebouwd, bestaande uit bezoekmogelijkheden, telefoonregeling, deelnemen aan de arbeid, sociaal-culturele activiteiten, groepswork en maatschappelijk werk.

*levensbeschouwelijk
vragen*

Het is echter naar mijn mening allemaal veel te vrijblijvend.

Er zou mi.i in de huizen van bewaring en gevangenissen veel meer gericht en op maat gewerkt moeten worden aan maatschappelijk herstel van gedetineerden. Ik denk daarbij aan samenhangende programma's van scholing, arbeid, sociale vaardigheden en relationele vaardigheden. Programma's ook die bij overplaatsing van de ene naar de andere inrichting voortgezet kunnen worden.

Het gaat erom dat mensen na ommeekomst van de detentie maatschappelijk meer zijn toegerust, en hebben geleerd verantwoordelijkheid te dragen.

Daarmee bewijzen wij hen zelf een dienst, maar ook de samenleving die hen na ommeekomst van de detentie weer in haar midden terug ontvangt.

In de derde plaats denk ik dat we bij de tenuitvoerlegging van de straf veel meer diversiteit aan tenuitvoerleggingsmogelijkheden moeten hebben om het individueel werken aan maatschappelijk herstel te belonen.

Iets als voorwaardelijke invrijheidstelling zou meer gekoppeld kunnen worden aan individuele prestaties in de sfeer van maatschappelijk herstel. En ook kan gedacht worden aan de verruiming van de verlofmogelijkheden en gratie als het gaat om concrete activiteiten of ontwikkelingen (in gezin of anderszins) gericht op de toekomst.

In de vierde plaats is bij het resocialisatieproces van belang de plaats die gedetineerden in de samenleving gaan innemen. Gezien de huidige gevangenispopulatie ligt hier een extra complicatie. Velen hebben nooit tot het maatschappelijk leven behoord, maar ze hebben zich altijd in de marge van de samenleving opgehouden. In de gevangenis behoren ze tot dezelfde subcultuur als waar ze buiten toe behoorden. Het is noodzakelijk om maatschappelijk herstel te richten op maatschappelijke integratie.

En als we spreken over maatschappelijke integratie dan komt de samenleving in beeld. Er is een grote afstand tussen mensen in de gevangenis en mensen daarbuiten. Het is dan ook noodzakelijk dat een hvb en een gevangenis veel meer in de samenleving is geïntegreerd. De mense die er leven waren voorheen geïsoleerd. Ze zijn in de gevangenis 'extreem geïsoleerd'. En ze zetten meestal na de gevangenis hun geïsoleerde levenspositie ongewijzigd voort. Een grotere betrokkenheid van een breed scala aan maatschappelijke verbanden op het leven van de mensen in de gevangenis, kan bevordend werken op deze maatschappelijke integratie.

En bij de individuele gedetineerden stimuleren werken op hun motivatie de eerste

Deze betrokkenheid moet zo vroeg mogelijk tijdens de detentie worden ingezet. Integratie op deze manier is niet alleen maar een zaak van gedetineerden, maar ook van de samenleving.

Ik geef in dit verband twee voorbeelden uit mijn eigen praktijk.

Een aantal jaren geleden werd ik door iemand uit Scheveningen opgebeld met de vraag of ze mij bij een lezing goed had begrepen dat ik eigenlijk vond dat vanuit de kerk ook aan gedetineerden zou moeten worden gevraagd of ze aan bepaalde dingen zouden willen meewerken.

Het ging om het maken van kerststukjes voor chronisch zieken in een verpleeghuis in Scheveningen. Ik zei dat dat nou precies was wat ik bedoelde. Er werd een groepje gevormd van een aantal dames uit Scheveningen en een aantal gedetineerden die een middag lang in de bunker van Scheveningen samen kerststukjes hebben gemaakt. Ook in het huis voor chronisch zieken kwam iets op gang. Met de verpleging hebben een aantal mensen met hun laatste krachten kaartjes gemaakt met daarop 'bedankt'. En bij nogal wat gedetineerden kwam ik die kaartjes tegen op hun prikbord.

In de vijfde plaats wil ik ook iets zeggen over de hulpverlening.

Naar mijn overtuiging is ^{mede door} het proces van professionalisering de hulpverlening te veel op zichzelf komen te staan. Ik denk dat hulpverlening zich sterker zal moeten richten op integratie, en meer relaties zal moeten leggen met verbanden waarin mensen de zorg om het leven met elkaar delen. Dan kan het gespecialiseerde werk dat er is van hoge kwaliteit, ook wortels krijgen in de samenleving. Deze worteling in de samenleving is wezenlijk om het hulpverleningsproces ook te kunnen koppelen aan het integratieproces.

In de zesde plaats zal het perspectief van maatschappelijk herstel ook heel concreet moeten worden ingevuld. Veel mensen hebben na hun detentie volstrekt onvoldoende perspectief op de materiële voorwaarden om hun maatschappelijk bestaan ook op te kunnen bouwen. Ik denk hierbij vooral aan huisvesting en werkgelegenheid. De gemeenteraad van Den Haag heeft gisteren een motie aangenomen om te komen tot een onderzoek in hoeverre het particulier initiatief in deze ook haar verantwoordelijkheid kan nemen. Het gaat om een samenhangende aanpak met woningen, arbeidsplaatsen en financiële middelen. *... met deppelid herstel te stimuleren en te ondersteunen*

En dan als afsluiting weer een kerstverhaal. Als beeld van waar het naartoe moet. Een beeld van hoe een nieuw begin heel simpel in mensen zichtbaar kan worden.

in Balans